

Ruta de Verdaguer a Ordino

Mn. Cinto Verdaguer

Biografia

Jacint Verdaguer va ser, a més de mossèn, un dels escriptors de la Renaixença més importants per a la llengua catalana. Nascut a Folgueroles l'any 1845, era fill d'una família modesta, però no inculta, i ràpidament va descobrir l'interès per la tradició popular. Internat al seminari de Vic, on va cursar la carrera eclesiàstica, es va familiaritzar amb la retòrica i els clàssics i es va iniciar en l'escriptura poètica. Entre els seus títols destaquen els poemes èpics de factura romàntica, *L'Atlàntida i Canigó*, i els reculls poètics *Idil·lis i cants místics*, *Pàtria*, *Montserrat*, *Flors del Calvari* i *Aires del Montseny*. En prosa va publicar *Excursions i viatges*, *Dietari d'un pelegrí a Terra Santa*, un aplec de *Rondalles* i el recull d'articles publicats a la premsa *En defensa pròpia*.

L'itinerari que avui us proposem és un dels que ell va recórrer per escriure *Canigó*, subtitulat *Llegenda pirenaica del temps de la Reconquesta*, i que recorre els Pirineus, n'estudia la geografia, la història, el folklore i les llegendes. D'aquesta manera converteix *Canigó* en una de les obres mestres de la literatura catalana.

Situació general

Estany de Creussans

Estanys de Tristaina

Introducció

25 d'agost de 1883

De bon matí pujam a Moncalm. La pujada és dreta y rocosa; casi al cim se troba la font de....., que raja d'una gran congesta. Moncalm, de 3.080 metres d'altura, és planer; per això.n diuen la Plana, mentres dónam lo nom de pica de Moncalm a un turó molt més baix, mes casi inaccessible, que acaba en punta. Se descobreix part d'Andorra, totes ses montanyes, algunes del Pallars, las innumerables de l'Ariège y las de Cerdanya, y Cadí, Puigmal y Canigó a l'extrem. L'espectacle és trist: rocas blancas fereixen la vista per todas bandes, clapejades de congestes més blanques encara; algun estany en lo vessant de las serras, fent impressió los quatre de..., que són a N.E., penjats l'un sobre l'altre en un baixant de serra. Se veu cara a cara Montareny, que en Mongarre anomènan muntanya de Servi; la Roja, que.s veu des de Aulús també. Eixes últimes, les vegi mellor des del pich d'Estats (3.140m), que està a uns tres quarts d'hora lluny, formant una forca. Des de allí se veu lo Pallars, especialment Àreu, que mor als peus de la matexa serra; los turons d'envers Tor y Setúria.

Pica d'Estats

Moncalm

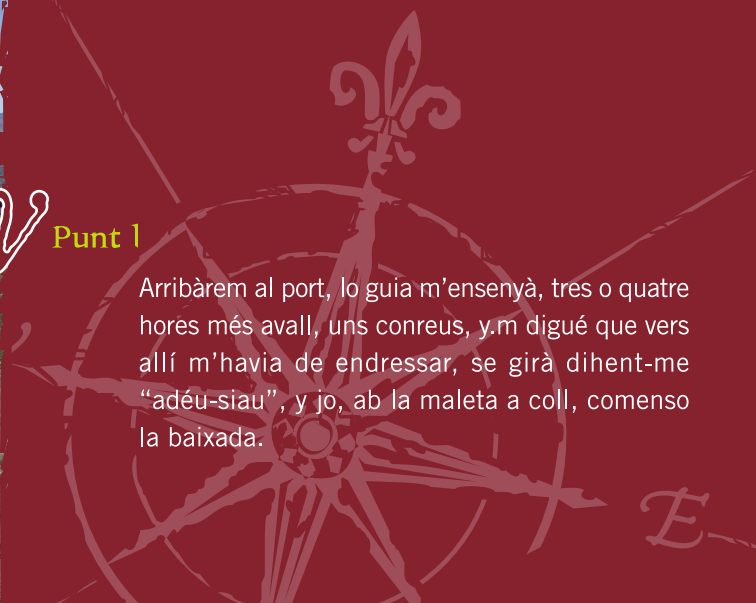
Des de Estats tornàrem a Moncalm, y, per la banda del mitgdia, emprenguèrem la baixada; mitja hora o tres quarts avall atravessàrem una congesta, que seria molt fonda, puig s'hi havia fet una esquerda d'un metre de ample; més avall se veu un estany de gran fondària. Des de sas voras nos decantàrem a E. per un englebat d'herba grossa, que relliscava com un vidre, empesos per la pluja, que ns feya la baixada sumament penosa. Unas duas hores y mitja estiguèrem baixant de Moncalm a la ribera, y, no parant la pluja, nos soplujàrem en una balma de pastors. A las 4 reprenguèrem lo camí, veyent parar la pluja y asserenar-se.l cel per la banda de Tolosa. Seguïrem la ribera de Soulcén, fins a trobar lo camí del port de..., que segueix, fins al cim de la serra, un rieró que baixa en forma de cascada; més amunt d'ella se troba una cabana, y des de allí al cim hi ha encara una pujada de mitja hora.

Conreus

Punt 1

Arribàrem al port, lo guia m'ensenyà, tres o quatre hores més avall, uns conreus, y.m digué que vers allí m'havia de endressar, se girà dihent-me "adéu-siau", y jo, ab la maleta a coll, comenso la baixada.

Punt 2

Sota mateix del port hi ha un planellet; cerquí per ell rastre de camí, y, si n'hi havia, estava completament esborrat per la calamarsa que acabava de caure. Me n'aní cap a ponent, sota. I planellet vegí un gran precipici; me dirigí envers llevant, y, encara que sense veure viarany enlloch, la emprenguí costa avall, relliscant per l'herba mullada y ab perill d'esbarrar-me. La por de caure m'obligà a posar-me a la mà la feixuga maleta, y, arrossegant-la pel rost, o avansant-la de pas en pas, aní baixant la difícil montanya.

Punt 3

En això, s'acabava de fer fosch; vegí un gran estany davant meu, y en va cerquí per sas voras cap camí. Tarters perillosos per assí, herba gerda per allà, y la fosca per totas banda, anan-se fent més negra cada punt. Me semblà que l'estany estava penjat en un gran single, d'hont era difícil baixar, y reculi, y me dirigí cap a l'O. per una pujada, cercant, per un camí de cabres que hi veyia, millor sortida. Trobí, en efecte, un rastre de camí que m'ajudà a baixar del single, desapareixent davant meu.

Punt 4

La nit era vinguda ja ab tota sa foscor; jo.m trobava sota.l single, mes en un rost herbós casi tan dret com lo precipici de dalt. Los trossos d'herba relliscanta succehían als tarters, hont era fàcil trencar-se una cama, o rochs y géspech ba rejats me oposàvan doble entrebanch y perill a la vegada. L'ampyor del cel me deya que la vall no era tan escafida com jo temia, y.l remor del torrent que murmurava, crescut ab la aygua y pedra que acabava de caure, me deya que enremitx d'ell y.l rost hi havia algun espay. Això m'animà, y, de pas en pas, palpant ab lo parayguas, a rossegons y a quatre grapas, atravessí.l pedregam y guanyí la ribera.

V Punt 5

Allí crido, xiulo, ahuco, y no.m respon sinó. l torrent ab sa veu forta y aterradora; alsí los ulls al cel y.m semblà veure parpellejar una estrella entre. ls fexuchs y grossos núvols que s'arrossegàvan d'un cim a l'altre. Aquella estrella me féu l'efecte d'un ull que m'aguaytava des de allà dalt, y.m tran-quilisí. “Déu te sab aquí”, me diguí a mi mateix, “y Ell té compte fins de l'insecte que llaura la pols”. Asserenat, me poso en sas divines mans, aconsolat de passar la pluja sota un roch, si calia, d'estar-me de sopar com m'havia estat de dinar, per haver-se'm acabat a mitja matinada les provisions. Lo que no.m feya goix era l.humitat de l'ayre y de la terra, que rajava pertot arreu, y la fredor glacial que despedia la calamarsada, a més de la pròpia de tals alturas. Torní a xiular y a ahucar, y res: la més completa y freda soledat me rodejava.

Punt 6

Procurant enfonsar mes mirades en aquelles tenebres palpables, avansí un tirat de pedra, vers hont lo torrent roncava més fort, donant-me avís de que ses aygües patían, esqueixades en un horrible precipici. “Si no trobo.l viarany, aquí.m calrà fer nit.” Also de nou lo cor a Déu, y.m poso a dordoyar amunt y avall per la mateixa vora de l’abisme. A la llum de les estrelles, que ja éran algunes, arribo a veure blanquejar a mos peus un caminet que ne baixava atrevit, com una escala de corda d’una teulada. M’hi acosto, y provo de baixar-hi, no donant un pas sense fer anar davant lo bastó del paraygües. Arribo a baix, y, !oh fortuna!, aquell caminet, com una mà misteriosa, m’anà guiant per vora.l riu, a través de còrrechs y torrentals que s’hi abocàvan, podent-m’hi fer caure a mi una pedra girella que.s trabocàs, una ensopegada en un tronch d’arbre, o una relliscada en l’herba fangosa.

Punt 7

Aixís caminí llarga estona, aixafat y trencades les comes pel pes de la maleta, molestat per la gana, y més per la set, no gosant beure aygua per ser de calamarsa y trobar-me molt suat, y, sobretot, trabat per la fosca impenetrable. Era la primera vegada que veyia aquest país d'Andorra, y no sabia en quina direcció estàvan las primeres cases, si hi havia llenyaters en lo bosch, pescadors en lo riu y pastors en la montanya; més “avensem”, me deya yo, “que, ribera avall, quelcom hi ha d'haver”.

Punt 8

En efecte; tot plegat, sentí més avall lladrar un gos, fent reverdir en mon cor la esperança de trobar un socós. Lo rumor de l'aygua en jornades de set, lo primer cant del rossinyol en la primavera, lo crit de “!terra!” després de llarga i tempestuosa nabegació, no foren may ton dolsos per mas orelles com aquell lladruch, que, mellor que no ho haguera fet una veu humana, semblava dir-me: “Vina, viatger estraviat, a esta cabana hospitalària: si tens set, assí hi ha un vas de llet per beure; si tens fam, hi ha un bocí de pa per menjar; si tens fret, assí hi ha foch per escalfar-te; si tens son, assí hi ha un pallús per dormir”. Assò era ver; de tot hi hagué en la barraca, y lo pa de la taula del rey no.m sabia tan bo com aquell pa negre, y no trobaria tan tous com aquell pallús sobre la nua terra los coixins de ploma d'oca del més rich palau.

Punt 9 El Serrat

Lo poblet de Serrat, no.l conech gayre per haver-lo vist sols passant, y passant de pressa; està entre les dues branques del Valira occidental, la riera de Rialb y la de Tristayna, que pren lo nom y les aygües de Tristany, tres estanys que se las véssan de l'un a l'altre fins al darrer, que las envia al Valira. En lo poble, vora.l camí, hi ha una capella dedicada a s. Pere.

Punt 10 Llorts

L'endemà, 26 d'agost, era diumenge; me lleví a punta de dia per anar a celebrar la santa missa en Llors, sufragània de Ordino. En Llors poch hi ha de notable; l'iglésia és sencilla i pobre. Dins una casa vegí una taula antiga que m recordà la del compte de Pallars; és més ampla, de un gruix extraordinari, ab ralles per adorno. Llàstima que l'escapsaren uns cinch palms, trobant-la massa llarga.

Punt II La Cortinada

A mitx camí de la parròquia se troba la sufragània de la Cortinada.

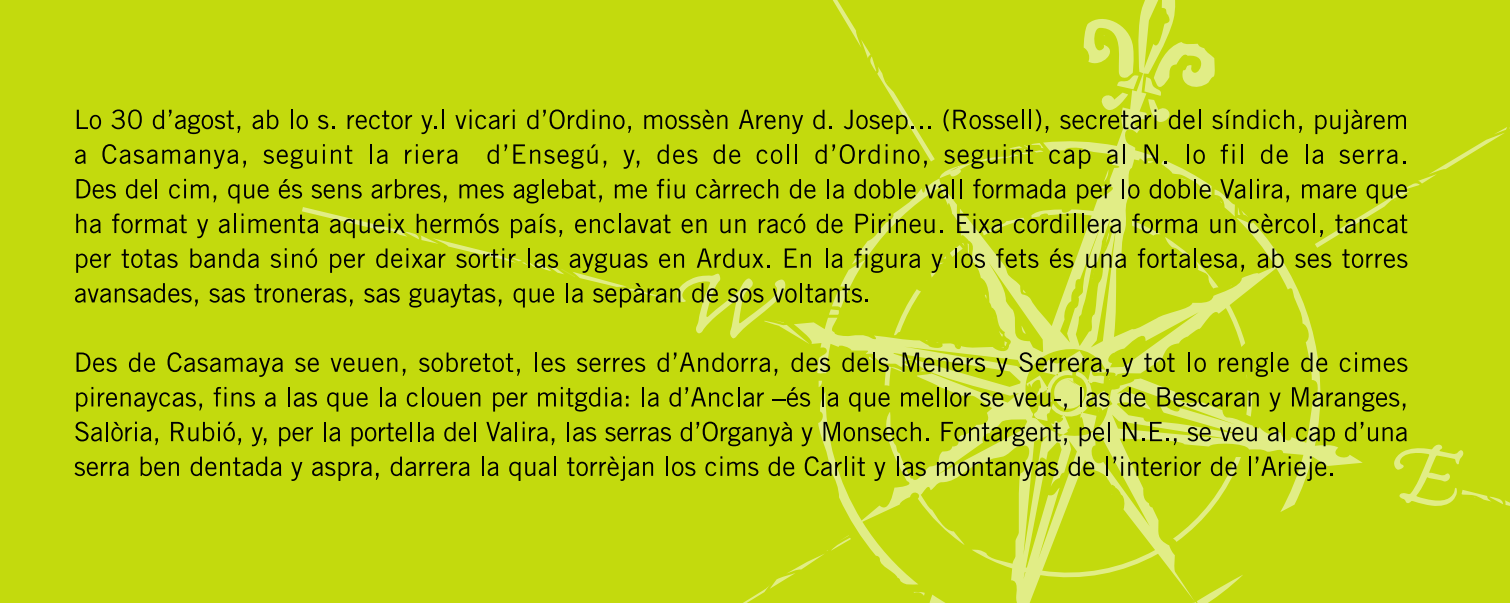
Fins a Ordino, y casi fins a Andorra, la vall és verament hermosa: boscos en las serras, prats verdosos brollant aygua a cada banda de riu; quan la ribera s'aixampla, un poblet s'hi asseu, coronant-se de conreadís, com diuen assí, ahont se veuen rengleres de garberas.

Ruta de Verdaguer a Ordino

E Casamanya

Lo 30 d'agost, ab lo s. rector y. l vicari d'Ordino, mossèn Areny d. Josep... (Rossell), secretari del síndich, pujàrem a Casamanya, seguint la riera d'Ensegú, y, des de coll d'Ordino, seguint cap al N. lo fil de la serra. Des del cim, que és sens arbres, mes aplebat, me fiu càrrech de la doble vall formada per lo doble Valira, mare que ha format y alimenta aqueix hermós país, enclavat en un racó de Pirineu. Eixa cordillera forma un cercol, tancat per totas banda sinó per deixar sortir las ayguas en Ardux. En la figura y los fets és una fortalesa, ab ses torres avansades, sas troneras, sas guaytas, que la sepàran de sos voltants.

Des de Casamaya se veuen, sobretot, les serres d'Andorra, des dels Meners y Serrera, y tot lo rengle de cimes pirenycas, fins a las que la clouen per mitgdia: la d'Anclar –és la que mellor se veu-, las de Bescaran y Maranges, Salòria, Rubió, y, per la portella del Valira, las serras d'Organyà y Monsech. Fontargent, pel N.E., se veu al cap d'una serra ben dentada y aspra, darrera la qual torrèjan los cims de Carlit y las montanyas de l'interior de l'Arieje.

Canigó

Llegenda pirenaica del temps de la Reconquesta

Vessántsel d' un al altre ab dolç murmuri
los tres llachs de Tristany son més hermosos,
Puig d'Alba y Fontargent més blanquinosos
ab llur brial de neu que may se fon.
Les valls d'Ordino y d'Incles son més plenes
d'armoníes, de somnis y misteri
als raigs que hi deixa ploure l'hemisferi,
a la serena de qui cova'l món.

Desníessen la fada á la bona hora,
millor Reyna y senyora
en Meritxell trobaren estes valls.
Fa música á ses plantes lo Valira,
que d'Ordino á Soldeu, armoniosa,
té la figura d'una immensa lira
de braços de cristalls.

Extret Canigó
Jacint Verdaguer

Pica d'Estats

Moncalm

Port de Creussans

